

RADOVI
Zavoda za znanstveni rad
HAZU Varaždin

UDK 32: 811.112.2Trdina, J.(497.523Varaždin)“1853“
Pregledni članak
Review

SANJA ŽUPANIĆ
Varaždin
sanjasekol@gmail.com

Primljeno: 31.01. 2023.
Prihvaćeno: 27.03. 2023.
DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/yrvgqt3r29>

TRDININA KRITIKA ŠVAPČARENJA U VARAŽDINU

U Varaždin je Janez Trdina stigao 1853. s namjerom da se protiv germanizacije bori poučavanjem omladine na narodnom jeziku, no brzo se suočava s činjenicom da većina Varaždinaca, prije svega intelektualaca, švapčari, tj. koristi njemački jezik ne samo u službi, već i u svakodnevnim govornim situacijama kada međusobno razgovaraju autohtoni Varaždinci. Mladi slovenski profesor i zagovaratelj narodnoga jezika kritizira taj jezični fenomen prozivajući ilirce koji su se borili protiv latinskog i mađarskog jezika u narodnom preporodu, a sad sami u svakoj prilici umjesto narodnoga jezika koriste njemački. Nadalje, Trdina smatra da je sramota što u Varaždinu samo pet godina nakon ustanka Hrvata za svoj jezik građani ne žele govoriti hrvatski te je običaj da varaždinska gospoda švapčare. Stoga im upućuje izravnu kritiku ne obazirući se na posljedice. Štoviše, sami su Varaždinci postali svjesni činjenice da u njihovom gradu caruje njemački jezik tek četrdesetak godina nakon odlaska Trdine iz Varaždina te ga se zbog toga može smatrati pretečom kritike *švapčarenja* u Varaždinaca.

Ključne riječi: Trdina; Varaždin; švapčarenje; germanizacija; narodni jezik.

Janez Trdina (Mengeš, 1930. – Novo Mesto, 1905.) postaje suplent na varaždinskoj gimnaziji tijekom školske godine 1853./1854.¹ U Varaždinu je ovaj vrsni slovenski pisac i protivnik porobljavanja hrvatskoga naroda njemačkim jezikom² proveo dvije godine. Iako je prije toga dobio ponudu da postane suplent na njemačkoj gimnaziji u Trstu, odbio ju je jer tamo nije htio predavati na njemačkom jeziku.³ Trdina se odlučio prihvatiti radno mjesto u varaždinskoj gimnaziji, dakle, u Hrvatskoj, jer je vjerovao da će u Varaždinu gimnazijalce poučavati na narodnom jeziku koji se tada još nazivao i ilirskim.⁴

Na prvom se radnom mjestu slovenski profesor brzo snašao i ugodno osjećao.⁵ Učenici su ga mogli razumjeti i kad je govorio slovenski jer ih je više od jedne trećine bilo štajerskih Slovenaca, a ostalo su bili *bezjaci*, tj. kajkavci čiji je dijalekt, prema riječima ravnatelja gimnazije Muzlera, više sličilo slovenskom nego ilirskom jeziku.⁶ Međutim, Trdina odmah po dolasku primjećuje da Varaždin nalikuje pravom njemačkom gradu, a Varaždincima germanizacija kao da i nije smetala. Novopridošlog slovenskog profesora neugodno iznenađuje što u tom gradu većina domaćeg stanovništva, pa čak i najistaknutiji varaždinski domoljubi – *švapčare*, odnosno koriste njemački jezik i u neformalnim, svakodnevnim govornim situacijama iako im je hrvatski materinski jezik. Osim Varaždinaca, koji su njemački jezik smatrali prestižnijim od narodnoga, tom je jezičnom fenomenu uvelike doprinijela i bečka vlada koja je s ciljem germanizacije i u hrvatske škole slala nastavnike iz Češke, Poljske, Tirola i Slovenije.

U vrijeme kada Janez Trdina dolazi u Varaždin u gradu je bila prisutna zamršena jezična situacija. Naime, tada su u upotrebi bila 3 jezika – latinski, njemački i narodni jezik.⁷ Kod nadležnih tijela uredovni jezik bio je latinski koji je na početku 19. st. bio propisan kod podučavanja premeta za gimnazijalce te se pretežno koristio kao razgovorni jezik obrazovanih građana.⁸ Na latinskom su jeziku za vrijeme njegove službe u Hrvatskoj još uvijek međusobno rado razgovarali svećenici, stari profesori, odvjetnici i ostala inteligencija. To znači da taj jezik tada još nije izgubio svoju

¹ Stanko JANEŽ, *Istorija slovenačke književnosti*, Izdavačko poduzeće "Veselin Masleša", Sarajevo, 1959., 181.

² Janez TRDINA, *Bachovi husari i ilirci. Sjećanja iz mojih profesorskih godina u Hrvatskoj (1853. – 1867.)*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1980., 5.

³ S. JANEŽ, *Istorija slovenačke književnosti*, 181.

⁴ J. TRDINA, *Bachovi husari i ilirci. Sjećanja iz mojih profesorskih godina u Hrvatskoj (1853. – 1867.)*, 13.

⁵ Isto, 22.

⁶ Isto, 16.

⁷ Sanja ŽUPANIĆ, *Germanizmi u varaždinskom govoru*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb – Varaždin, 2021., 23 – 29.

⁸ Ladislav EBNER, *Historisch statistisch topographische Beschreibung der königlichen Freystadt Varasdin, Johann Sangilla*, Varaždin, 1827., 100.

važnost u društvenom životu iako nakon 1848. više nije bio službeni jezik na višim sveučilištima i učilištima.⁹ Kako je tijekom različitih razdoblja varaždinske prošlosti u ova područja naseljen velik broj germanofonog stanovništva, ali i zbog političko-administrativnih razloga, u gradu se ustalila upotreba njemačkoga jezika.¹⁰ Autohtono je stanovništvo tako uz domaći jezik često koristilo njemački jezik i to u tog mjeri da suvremenici tog doba pišu kako se svaki stranac čudi da je njemački jezik toliko uvriježen u nekom hrvatskom gradu – u trgovini, razmjeni dobara, u kavama i gostionicama te na svim javnim okupljalištima.¹¹ U unutrašnjem gradu, kao i u većini predgrađa, govorio se isključivo taj jezik.¹² Prvi varaždinski povjesničar, Ladislav Ebner, u svom djelu kaže da bi stranac prije pomislio da se nalazi u gradu u Njemačkoj, a ne na hrvatskom tlu.¹³ Sam Trdina pak je njemački u Varaždinu govorio samo kad je morao, svojom voljom nikada.¹⁴ Općenito je smatrao najvećom sramotom na svijetu ako obrazovan čovjek ne govori materinski jezik, već njemački, koji je za njega bio jezik najljućih neprijatelja.¹⁵ Međutim, s autohtonim Nijemcem i on je rado razgovarao na njemačkom.¹⁶ No, kad bi čuo njemački govor iz usta kojeg zemljaka, činilo mu se kao da mu “netko pod nos stavlja smrdljive kosti ili da mu gura bodež među rebra”.¹⁷

Općenito Trdina u svojim memoarima izražava razočaranje varaždinskim rodoljubima, koji su 1848. pjevali hrvatske davorije,¹⁸ a sada s hrvatskim poznicima i rođacima *švapčare*.¹⁹ Trdina je ogorčen činjenicom da isti oni ilirci koji su istiskivali latinski i mađarski jezik, koristeći hrvatski prije nego ga je ban Jelačić ozakonio i uveo u urede i škole 1848., u Varaždinu govore njemački jezik, umjesto ilirski. Sam Trdina kaže: “Odkar stoji svet, ni doživeli, mislim, noben narod tako strahovito tožne, pa tudi poučne skušnje kakor hrvaški. Črna izdaja Ljudevita Gaja je bila že do-

⁹ J. TRDINA, *Bachovi husari i ilirci. Sjećanja iz mojih profesorskih godina u Hrvatskoj (1853. – 1867.)*, 19.

¹⁰ S. ŽUPANIĆ, *Germanizmi u varaždinskom govoru*, 16 – 26.

¹¹ L. EBNER, *Historisch statistisch topographische Beschreibung der königlichen Freystadt Varasdin*, 99 – 100.

¹² Isto, 99 – 100.

¹³ Isto, 100.

¹⁴ J. TRDINA, *Bachovi husari i ilirci. Sjećanja iz mojih profesorskih godina u Hrvatskoj (1853. – 1867.)*, 65.

¹⁵ Isto, 22.

¹⁶ Isto, 66.

¹⁷ Isto, 66.

¹⁸ Isto, 40.

¹⁹ Općenito za ilirce u djelu *Bachovi ilirci i husari* (1980: 25) kaže: “Uzalud tražio sam junačke “ilirce”. Domogavši se državnih službi, oni su politički šutjeli, vukli masnu plaću, razgovarali s gospođama i djecom njemački. Između njih i erblenderskih činovnika postojala je samo ta razlika, što su “ilirci” svoje dužnosti loše shvaćali i još lošije obavljali. Što se tiče nepoštenja čovjek se dvoumi kojim od njih bi dosudio vijenac sramote. Ja ga dajem “ilircima”, jer sam uvjeren da su se zakleli na novi (njemački sistem), služeći mu loše savjesti”.

vršena.; Iliri, prej borilci za prostotost in jugoslavenstvo, so postali pokorni služnji Bachove volje; Jelačić je še banoval, ali začel se je že podpisovati: Joseph Jellačić“.²⁰

U djelu *Bachovi husari i ilirci* autor negoduje što se po cijelome Varaždinu čuje njemački, čak je nemoguće bilo čuti hrvatsku riječ, a primjećuje da nema ni novina na slavenskom jeziku. Nadalje, u gradu putujuće glumačke skupine izvode predstave na njemačkom jeziku, a gospodska publika na takvim prigodama isključivo koristi njemački jezik.²¹ Vlasnici boljih trgovina su i s poslugom razgovarali na njemačkom, a domaći jezik, tj. kajkavski, koristili su samo s “priprostim”²² kupcima. Ogorčen Trdina primjećuje da se u Varaždinu hrvatski jezik pronalazio jedino na natpisima ulica.²³ Ostaje zatečen što u tom gradu njegov sunarodnjak s njime na lošem njemačkom radije *švapčari*, nego govori njihov materinski jezik. Upravo su iz tog razloga Trdinu u gradu privlačile sitne trgovine i prosti ugostiteljski objekti u kojima se čuo isključivo narodni govor, no u njih je zalazio rijetko jer bi ga ljudi gledali poprijeko i s nepovjerenjem.²⁴

Od trenutka dolaska u Varaždin Trdina je tražio društvo s kojim bi razgovarao o hrvatskoj domovini, njezinoj sudbini, kao i onoj ostalih slavenskih plemena, o rodoljublju, narodnoj časti, samostalnosti i slobodi te mržnji prema tlačitelju. I kad je upoznao istinske rodoljube, razočaralo ga je da su rodoljublje na hrvatskom iskazivali samo na gozbama u pripitom stanju, a inače bi u svakodnevnim prilikama razgovarali na njemačkom. Zbog toga ih je pogrdno nazvao “vinskim rodoljubima”.²⁵ Trdinu je u Varaždinu najviše ljutilo što su mladi ilirci, samo nekoliko godina nakon borbe protiv mađarskog i za ilirski jezik isti zamijenili njemačkim u službi i na privatnim druženjima – razljućen, spočitao im je “švabomaniju i narodnu izdaju”.²⁶ Međutim, mladi su se nastavnici opravdavali tvrdeći da su bolji narodnjaci od njega te da je jezik za njih samo forma, a njihov duh je narodan, nipošto njemački: “Poznajem bezbroj mladih i starih ljudi koji uvijek govore njemački, ali ih ipak svi ubrajamo među najvrsnije rodoljube, i to s pravom. Novčanim i krvnim žrtvama dokazaše svoje istinsko, poput sunca čisto rodoljublje, dok ste vi, Kranjci, bedasti

²⁰ Janez TRDINA, *Izabrano delo III. Črtice in povesti iz narodnega življenja*, “Ivan Slobodin”, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1968., 44. “Otkad postoji svijeta doživio nije, uvjeren sam, ni jedan narod tako strahovito tužno, no poučno iskustvo, kao hrvatski. Tmurna izdaja Ljudevita Gaja već je bila dovršena; ilirci, nekoć borci za jednostavnost i jugoslavenstvo, postaše pokorni sluge Bachove volje; Jelačić je još uvijek banovao, no već se počeo potpisivati: Joseph Jellačić.” Prevela Sanja Županić.

²¹ J. TRDINA, *Bachovi husari i ilirci. Sjećanja iz mojih profesorskih godina u Hrvatskoj (1853. – 1867.)*, 14 – 15.

²² Isto, 14.

²³ Isto, 14 – 15.

²⁴ Isto, 15.

²⁵ Isto, 33.

²⁶ Isto, 22.

kritikanti, koji biste ih proglasili izdajicama“.²⁷ Trdina kaže da takvu vrstu patriotizma ne razumije, iako može shvatiti Dalmatince koji koriste talijanski jer materinski jezik na stranim učilištima nisu mogli učiti. No, švapčarenje ne oprašta stanovnicima sjeverne Hrvatske koji, po njegovom mišljenju, izvrsno znaju ilirski i njegova pravila. Primjećuje i da u Varaždinu strani došljaci nisu željeli naučiti hrvatski jezik koji su nazvali “svinjskim govorom (...) i lavežom pasa“.²⁸

Trdina prvi ističe činjenicu da su varaždinske gradske djevojke prednjačile u nepotrebnom korištenju njemačkoga jezika jer su u uršulinskoj školi učile isključivo na tom jeziku, dok su sinovi u realki mogli učiti hrvatski jezik.²⁹ Kako se mladi Slovenac na gozbama često našao u društvu varaždinskih djevojaka, stekao je dojam da su one “dražesna stvorenja (...), a nagrđuje ih samo jedna osobina (...) koja ih lišava polovine njihove vrijednosti. Ta tužna i sramotna osobina je naime njihov običaj da međusobno i sa svakim obrazovanim čovjekom razgovaraju – *na njemačkom!*“³⁰ Ujedno naglašava da je tome tako jer se gospodskim majkama njemački jezik čini prestižnijim, a s druge pak su ih strane ilirski rodoljubi ismijavali ako su govorile na domaćem, kajkavskom dijalektu.³¹ Kasnije je saznao da su mlade Varaždinke žalile što ne znaju književni jezik, a stidjele su se služiti dijalektom u prisutnosti obrazovane gospode strahujući da će ih smatrati seljankama.³² Međutim, građani su kod kuće koristili varaždinski kajkavski govor, za ručkom bi se ipak često nazdravljalo, pozdravljalo i govorilo domaći jezik. Varaždinke su Trdini priznale da među sobom, kod kuće, rado razgovaraju na domaćem jeziku, no u društvu nisu željele da ih se izruguje.³³ Njega pak su iznimno veselile situacije kada se u Varaždinu nalazio u ženskom društvu, a gospođice su govorile na svom *bezjačkom*, tj. kajkavskom dijalektu.³⁴

Godine 1854. postao je zadovoljniji u Varaždinu jer je pronašao istomišljenike te se s njima dogovorio da će razgovarati samo na ilirskom. Zajedno su za spori napredak hrvatske književnosti krivili politiku Beča te diskutirali o tome kako pomoći nesretnom hrvatskom narodu koji je iz robovanja Mađarima potpao pod još gori njemački apsolutizam i njemačku birokraciju.³⁵ Trdina u svojim memoarima često izruguje Bachove husare koji su u germanizaciji toliko pretjerivali da su čak i imena hrvatskih mjesta prevodili na njemački – tako je Novi Marof postao Neumeierhof,

²⁷ Isto, 22.

²⁸ Isto, 51.

²⁹ Isto, 23 – 24.

³⁰ Isto, 34.

³¹ Isto, 34 – 35.

³² Isto, 35.

³³ Isto, 31 – 35.

³⁴ Isto, 63.

³⁵ Isto, 30.

Lipik Lindenau, Lepogava Schönhaupt, a Trakošćan Drachenstein.³⁶ Trdina je te njemačke inačice hrvatskih toponima ismijao te okarakterizirao kao vježbanje glupog prevođenja od strane pretjeranih obožavatelja njemačkog jezika.³⁷ Nadalje, naglašava da se varaždinsko stanovništvo oko germanizacije narodnih učilišta nije ljutilo, češće je slušao o zadovoljstvu zbog toga.³⁸ On je korio Varaždince zbog njihova oduševljenja uvođenjem njemačkoga kao nastavnoga jezika u škole naglašavajući da se u svim kulturnim zemljama i narodima prvenstvo daje narodnom jeziku koji se koristi na učilištima i u državnim uredima.³⁹ Optužuje vodeće ljude varaždinskoga školstva da su lažni nositelji kulture, tzv. "kulturtregeri", ali i "švabomani".⁴⁰ Oni nisu nijekali da ponekad bez potrebe govore njemački, nisu imali ništa protiv da se u školama koristi hrvatski, no bili su svjesni da žive i djeluju u doba kad vlada sila, a tko joj se neće pokoriti, nastradat će ili biti kažnjen. Varaždinci su smatrali da je u trgovini i svim višim poslovima njemački od veće koristi nego hrvatski te da zbog njegove upotrebe neće izgubiti svoju narodnost. Iako su pisali i govorili njemački, sebe su smatrali istinskim Hrvatima koji vole svoj narod, što je Trdina smatrao proturječjem.⁴¹ Usprkos tome što je varaždinsko građanstvo iskazalo zadovoljstvo zbog uvođenja njemačkog jezika u školstvo, s time se nije slagala sva inteligencija. Naime, nisu svi hrvatski učitelji i činovnici bili zadovoljni odlukom o uvođenju njemačkoga jezika u narodno školstvo.⁴²

Nakon što je Trdina u Varaždinu pronašao istomišljenike i s njima raspravljao o političkim, društvenim i jezičnim pitanjima, shvaća da je dijelom o Varaždincima stekao krivi dojam.⁴³ Postepeno Trdina uviđa da su Varaždinci rodoljubi i da većina ipak svoj materinski jezik ne želi zamijeniti njemačkim. Iako smatra da rodoljublje u njima obično drijema, primjećuje i da se ono u pravoj zgodi probudi, iznenađujući ga svojom istinitošću i iskrenošću.⁴⁴ Naposljetku zaključuje da su Varaždinci njemački govorili iz nekakve loše, stare navike, možda dijelom i zbog bahatosti, ali time nisu imali namjeru odricati se svoje narodnosti.⁴⁵

S aspekta upotrebe jezika u Varaždinu, ono što je slovenskom radikalnom ljubitelju narodnoga jezika promaklo je činjenica da se hrvatski književni jezik štokavske osnovice nije dugotrajno i sustavno poučavao u svim varaždinskim školama pa ga Varaždinci nisu ni imali prilike naučiti. Autohtoni su Varaždinci u svojim do-

³⁶ Isto, 52

³⁷ Isto, 53.

³⁸ Isto, 60.

³⁹ Isto, 60.

⁴⁰ Isto, 62.

⁴¹ Isto, 60.

⁴² Isto, 61.

⁴³ Isto, 28.

⁴⁴ Isto, 55.

⁴⁵ Isto, 55.

movima govorili kajkavski dijalekt, no u društvenim situacijama, da izbjegnu upotrebu varaždinskoga kajkavskog govora, koristili su njemački, iako su se mogli sporazumijevati na varaždinskom dijalektu. To se posebno odnosilo na Varaždinke koje bi se ismijavalo ako su u društvu koristile lokalnu varijantu narodnog jezika. Za Varaždince je njemački jezik bio praktičniji, njime su isticali viši stupanj obrazovanja i društvenog statusa, a općenito su bili mišljenja da onaj tko ga zna, može ostvariti internacionalan uspjeh. Zapravo je njemački jezik u složenoj višejezičnoj i društveno-političkoj situaciji u Varaždinu postao svojevrsna *lingua franca* toga doba. Bio je nužnost koja je omogućavala svakodnevnu komunikaciju, razvoj trgovine, procvat obrtništva te organizaciju društvenog života, barem za ono vrijeme koliko je hrvatskom jeziku štokavske osnovice trebalo da se etablira, razrade njegove zakonitosti te ga se počne koristiti u svim školama, javnoj upravi i ostalim društvu važnim institucijama.

Trdina, odan demokratskom slobodoljublju,⁴⁶ u svojim memoarima često kritizira prekomjernu upotrebu njemačkoga jezika kojeg su Varaždinci smatrali prestižnijim jezikom. Štoviše, ovaj zagovaratelj narodnog jezika “blebetanje na njemačkom”⁴⁷ često naziva sramotom. Upravo je u tim svjetonazorima bio daleko ispred svojega vremena te prvi koristio svaku priliku da osvijesti Varaždince o potrebi govorenja na materinskom jeziku u svim situacijama. Potvrda tome su objave u varaždinskoj periodici gdje se tek krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća nalazi javna kritika upotrebe njemačkoga umjesto hrvatskog jezika. Tako se u *Varaždinskom viestniku* od 14. studenoga 1891. prvi puta ukazuje na taj jezični fenomen u Varaždinaca: “Osobito tuj prieči pohlepa za tudjim, onaj stari naš grieh. Imademo npr. krasan jezik, liepu literaturu, ali se kod nas ipak svendilj švapčari”.⁴⁸ U godinama i desetljećima koja slijede javna kritika *švapčarenja* u varaždinskoj periodici sve je češća i žustrija, te se ono često, isto kao i u Trdine, naziva sramotom. U Našim pravicama od 22. studenoga 1906. u članku naslova I ne mogu se tog prokletog *švapčarenja* odlučiti ne samo da se kritizira *švapčarenje*, već se varaždinskim građankama čak i prijeti objavom punog imena i prezimena ukoliko ne prestanu koristiti njemački jezik te počnu govoriti hrvatski: “Badava moliti, badava apelirati na patriotizam naših gospodja i gospodjica. Ili neće ili ne mogu da shvate slasti materinske riječi. To je švapčarenje u Varaždinu već tako u modi, da si čovjek kod večernje promenade može mirne duše utvarati, da šeće kojom pruskom ili bavarškom varoši. Ni žene ni kćeri hrvatskih činovnika ne zaostaju, natječuć se koja će

⁴⁶ S. JANEŽ, *Istorija slovenačke književnosti*, 183.

⁴⁷ J. TRDINA, *Bachovi husari i ilirci. Sjećanja iz kojih profesorskih godina u Hrvatskoj (1853. – 1867.)*, 63.

⁴⁸ Argnus, “Podlistak”, *Varaždinski viestnik*, 14. studenog 1891., 1. <http://library.foi.hr/nv/> (Preuzeto 27. kolovoza 2022.).

veću i odurniju nakazu praviti iz njemačkog jezika. Doista, velika je to sramota. (...) Mi smo se zaprijetili da ćemo objelodaniti imena tih junakinja, nu za sada ćemo ih pardonirati te donijeti njihova imena samo početnim slovima. (...) Drugi put ćemo ih punim imenima objelodaniti. Čuvajte se!⁴⁹

Budući da se prva javna kritika švapčarenja Varaždinaca u javnim glasilima toga grada javlja skoro četrdeset godina nakon Trdinina odlaska iz Varaždina, s pravom ga se može nazvati pretečom kritike *švapčarenja* u Varaždinu. Nažalost, slovenskom su nastavniku i piscu upravo njegovi napredni, liberalni i radikalni svjetonazori, kao i oštro protivljenje Bachovim husarima i *švapčarenju*, prouzročili mnoge nedaće u poslovnom, ali i privatnom životu.⁵⁰

LITERATURA

- 1/ CESAR Ivan i POGAČNIK Jože, *Slovenska književnost*, Školska knjiga, Zagreb, 1991.
- 2/ EBNER Ladislav, *Historisch statistisch topographische Beschreibung der königlichen Freystadt Varasdin*, Johan Sangilla, Varaždin, 1827.
- 3/ JANEŽ Stanko, *Istorija slovenačke književnosti*, Izdavačko poduzeće "Veselin Masleša", Sarajevo, 1959.
- 4/ JANEŽ Stanko i RAVBAR Miroslav, *Pregled slovenske književnosti*, Založba obzorja, Maribor, 1978.
- 5/ POGAČNIK Jože i ZADRAVEC Franc, *Historija slovenačke književnosti*, Nolit, Beograd, 1973. Preveli MITROVIĆ Marija i ŽIVANČEVIĆ Milorad.
- 6/ TRDINA Janez, *Bachovi husari i ilirci. Sjećanja iz mojih profesorskih godina u Hrvatskoj (1853. – 1867.)*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1980.
- 7/ TRDINA Janez, *Izabrano delo III. Črtice in povesti iz narodnega življenja*, „Ivan Slobodin“, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1968.
- 8/ TRDINA Janez, *Moje življenje*, Beseda, elektronska knjiga.
- 9/ ŽUPANIĆ Sanja, *Germanizmi u varaždinskom govoru*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb – Varaždin, 2021.
- 10/ Internet: <http://library.foi.hr/nv/> (*Varaždinski viestnik*, 1891. br. 46; *Naše pravice*, 1906., br. 48) http://www.cloverleaf-mall.com/knjige/moje_zivljenje_trdina.pdf

⁴⁹ Pero MAGDIĆ, "I ne mogu se tog prokletog švapčarenja odlučiti", *Naše pravice*, 22. studenoga 1906., 6. (Preuzeto 28. 8. 2022.)

⁵⁰ Stanko JANEŽ i Miroslav RAVBAR, *Pregled slovenske književnosti*, Založba obzorja, Maribor, 1978., 147. – 148.

SUMMARY

TRDINA'S CRITICISM OF EXCESSIVE AND UNNECESSARY USAGE OF THE GERMAN LANGUAGE IN VARAŽDIN

In 1853, Janez Trdina arrived in Varaždin wishing to oppose the Germanisation by teaching the youth in the national language; however, very soon he had to face the fact that the majority of Varaždin people, intellectuals in particular, used the German language, not only in their workplace, but also in everyday speech situations when natives talked to each other. The young Slovenian teacher and proponent of the national language criticised the language phenomena and called out the supporters of the national movement on it, pointing out that they had fought against the usage of the Latin and Hungarian language, and now, instead in their mother tongue, they spoke in German whenever they had an opportunity. Namely, Trdina found it a shame that only five years after the uprising of Croats for their language, in Varaždin citizens avoided speaking in Croatian, and that it was a custom of Varaždin noble people to speak in German. Thus, he criticised them directly, not caring about the consequences. Varaždin people themselves became aware of the fact that the German language dominated their town only forty years after Trdina had left Varaždin. Therefore, he can be considered the forerunner of the criticism of the unnecessary and excessive usage of the German language by Varaždin people.

Key words: Trdina; Varaždin; *švapčarenje* (excessive and unnecessary usage of the German language); Germanisation; national language.